

Bokmelding

Willy Pedersen: *Nye seksualiteter*. Oslo: Universitetsforlaget 2005

'Roger', en av de unge informantene i denne undersøkelsen, lider i dag under at Michel Foucault på 1950-tallet prøvde å skjule at han var homoseksuell. Denne kanskje oppsiktsvekkende koblingen finner vi i Willy Pedersens siste bok. Den uttrykker noe av det jeg finner problematisk i en bok som ellers har mange kvaliteter.

Pedersen har skrevet en tiltalende og lett tilgjengelig bok om seksuell praksis blant ungdom og unge voksne som bor i Norge i dag. Her presenteres informasjon om hva denne gruppen gjør på det seksuelle feltet. Pedersen kombinerer statistisk materiale med kvalitative intervjuer, og boken kaster lys over ulike aktører, livssituasjoner og praksiser. Her leser vi blant annet om hva som er et vanlig utviklingsforløp i en seksuell relasjon mellom unge, om brudd med det vanlige 'manus', om onani, samleiedebut, seksuell kontakt via mobiltelefon og nett, om relasjoner mellom etnisk norske og etnisk andre, hva religion betyr, om homoseksualitet, og om overgrep og prostitusjon. Boken er pedagogisk lagt opp, og Pedersen lykkes som oftest godt med å diskutere sine tolkninger av empiri. Han utvider tolkningsrommet med svært mange referanser til andres empiriske arbeider, både nasjonalt og internasjonalt, noe som gjør dette spennende og informativt. Boken er aktuell for et bredt publikum. Som alle fagbøker, er den teoribasert i alle deler. Dens populærvitenskapelig profil innebærer at det teoretiske grunnlaget ikke nødvendigvis spesifiseres løpende i teksten. Teoretiseringen foregår på kammeret, så å si. Det er et pluss med denne boken og et trekk som bidrar til dens tilgjengelighet. I denne bokomtalen ønsker jeg å undersøke hva Pedersen gjør på kammeret.

Gjennomgangen av teori innledes slik: 'I siste del av kapitlet vil jeg sveipe innom noen av dem som har bidratt til å forme måten jeg tenker på' (s. 11). Og det er det Pedersen gjør, sveiper innom en blanding av empirikere og teoretikere, uten å begrunne hvorfor han har med akkurat disse bidragene.

Hvordan kommer disse til dels motstridende ideene sammen i måten han tenker på? Hvordan har biologen Alfred Kinsey influert ham? Hvordan bidrar filosofen og surrealisten Georges Bataille til Pedersens tenking og analyse? Hvordan har de kort sagt formet Pedersens analytiske blikk? I et appendix på slutten av boken beskriver han i noen få setninger hvordan han forstår forholdet mellom kvalitative og kvantitative data, og konkluderer med følgende: 'Vi kommer gjerne inn i det som kalles "en dobbel hermeneutikk"' (s. 323). Betyr det at han bruker dobbel hermeneutikk som tolkningsredskap, eller betyr det noe annet å 'komme inn i' hermeneutikken. En kan kanskje si at slike uklarheter er en pris de teori-interesserte leserne må betale for popularisering. Men er de ikke også kontraproduktive i forhold til et ønske om popularisering?

Pedersen tar med seg begrepet 'seksuelt skript' fra teoridelen og bruker det på en stringent måte i tolkningen av egne data. Begrepet hentes fra William Simon og John Gagnon, og ifølge Pedersen er dette 'grovt sagt et teoretisk rammeverk som identifiserer med *hvem* vi kan ha sex, *når* og *hvor* vi kan ha det, *hva* vi kan gjøre og *hvorfor* vi kan gjøre det' (s. 20). Dette fungerer godt i analysene. Jeg vil ikke kritisere at forfatteren beveger seg utover dette rammeverket, og uttaler seg om psykologisk kompleksitet og kompleksitet i forholdet mellom kultur og individ. Det gir teksten liv, og tolkning av egne data kombinert med referansene til andre forskere bidrar til at dette blir et kvalifisert innlegg om seksuell praksis blant unge voksne. Jeg synes likevel han kunne gått lenger i å etablere egne analytiske tilnærminger.

Pedersen gir kreditt til noe Freud sier om onani: 'Kanskje er hans tanker et inntak til analysene av våre funn: Kanskje rommer aktiviteten oftere enn vi tenker oss elementer av retrett fra den ytre verden' (s. 115). Ja, kanskje det? Kanskje kan ikke bare onani, men også andre seksuelle aktiviteter være en retrett fra den ytre verden? Pedersen gir korte riss av Paglia og Bataille med noen kommentarer som tyder på at Pedersen kan se noe 'mørkt og truende' ved seksualitet (s. 35). Det er vel og bra, men hvorfor ikke sette Freud, Paglia og Bataille i sosiologisk analytisk arbeid? Pedersen skriver om forholdet mellom 'etnisk andre' og 'etniske nordmenn'. Han sier for eksempel at 'rase har blitt erotisert og seksualisert' (s. 186) og setter det inn i et sosiologisk maktperspektiv. En kan videre lure på hva det er med seksualitet, erotikk og etnisk forskjell som bidrar til begjær, tenning, orgasmer, forelskelser, vold etc. Er det nok å nevne begrepet den Andre, som om det er selvforklarende? Er ikke de vitenskapsteoretiske forankringene for mange? Hvis Pedersen mener

at 'retretten fra den ytre verden', 'det mørke og truende', 'den Andre' ikke er felt for en sosiolog, burde han ikke sagt det og presisert langt tydeligere hvilken innsikt hans egne analyser kvalifiserer for? Pedersen presser grensene for sosiologien. Det er udelt positivt og spennende. Som et oppslag for en diskusjon om sosiologi som fagdisiplin i forhold til forskningsfeltet seksualitet og erotikk, er denne boken eksemplarisk.

Det er én ting vi kan være helt sikre på når det gjelder teori i denne boken, og det er at Willy Pedersen ikke liker skeiv teori/queer teori. Han virker nærmest irritert. Hos Pedersen er queer teori et mangetydig begrep. De fleste steder er det synonymt med påstander om en empirisk virkelighet. For eksempel så er hos Pedersen queer teori enig i at 'gamle mønstre er i ferd med å oppløses' (s. 229). Det gjør at han også kan fremheve queer teoris felles trekk med Giddens' ideer om det senmoderne, selv om det er langt mellom queer teori og Giddens' teoretiske og analytiske tilnærminger. Hos Pedersen er queer teori også synonymt med homoforskning i sin alminnelighet, som bidro til å 'gi homobevegelsen tyngde og kraft' (s. 252). Og endelig, den kanskje paradoksale påstanden om at queer teori har hatt 'kraftig vind i seilene, først og fremst i små akademiske miljøer' (s. 228). En mer vanlig beskrivelse av queer teori er at den bidrar med analysemåter som fokuserer på brudd med seksuell og kjønnnet normering, eller at queer teori er et senmoderne bidrag til kritikken av undertrykkende og ekskluderende regulering av kjønn, eller at queer teori utfordrer naturaliseringen av kjønn og seksualitet på nye måter. Queer teori gir altså analytiske perspektiver og strategier, vil mange hevde, slik teorier gjerne gjør. Pedersen sier innledningsvis noe om queer teori som teori. Det er også det eneste stedet, og han sier som sagt ingen ting om hvordan queer teori har bidratt til å forme hans egne ideer. Så lenge Pedersen gjennom analysene forholder seg til queer teori som alt annet enn teoretiske perspektiver, så får hans irritasjon karakter av en kamp med vindmøller.

Et eksempel på dette er at han ikke helt vet hva han skal gjøre med Michel Foucault. Han omtales i teoridelen innledningsvis sammen med dem som har formet Pedersens egen måte å tenke på, og som én hvis betydning knapt kan overvurderes. For Pedersen er samtidig Foucaults (eller skeiv teoris) dekonstruksjon av identitet skadelig på individnivå og Pedersens identitetsbegrep er et helt annet: 'identitet er horisonten som betyr noe for oss, og som vi definerer oss ut fra' (s. 251). Hva er det Pedersen bruker av Foucaults tenking og hvordan? Den skeive teorien er 'dominert av litteraturvitere' (s.

232). Hvor henter han det fra, og hvordan går det så til at historikeren, filosofen, sosiologen Foucault er 'toneangivende inspirator' (s. 250)? Kan det ha blitt litteraturvitenskapelig dominans fordi Pedersen mener Judith Butler er litteraturviter (s. 30), selv om hun med langt større rimelighet kan sies å være filosof? Pedersen spekulerer på hva det kan ha betydd for Foucaults tenking at han var homofil på 1950-tallet, hvor det var helt vesentlig med diskresjon om 'dette levesettet' (s. 224). Kan det ha ført til at queer teori er skeptisk til identitetskategorisering, undrer Pedersen? Kan identitetskritikken i queer teori rett og slett skyldes skam over det homoseksuelle begjæret? Det er gode grunner til å tro det, sier Pedersen, med henvisning til annen forskning. I Pedersens tekst blir dette imidlertid stående som ren spekulasjon og det blir ubegripelig at Foucault faktisk var internasjonalt kjent som homse, og at arbeidende hans har hatt betydelig politisk og teoretisk effekt. I tillegg til at Pedersens behandling av dette temaet er spekulativt, er det også påfallende at det først og fremst er Foucault som skriver inn i sin samtid og ut fra sin historiske og personlige kontekst. Det er tross alt en utbredt tanke innenfor samfunnsvitenskapen at vi alle gjør det. Pedersen gjør det, jeg gjør det. Hva betydde det for Batailles betraktninger om seksualitet og død at han led av depresjon, at faren ble blind og lam og døde av syfilis? Hva med Pedersen selv? Hvordan mener han at hans egen situasjon influerer på hans posisjoneringer i teksten? Hvorfor plukke ut akkurat Foucault for spekulasjoner på sammenhengen mellom biografi og teori? Diskresjon preget 1950-tallet og det hadde betydning for Foucaults teoridanning. At han var homoseksuell på 1950-tallet hadde betydning for hans opptatthet av den samfunnsmessige overvåkning og maktens inntrengningspunkter. Det som interesserer oss er likevel hvordan hans tenking kan anvendes på dagens problemstillinger og hvordan Pedersen her har funnet å ville bruke denne tenkningen i sine analyser.

Foucault som inspirator for skeiv teori? Ja, det finnes vel knapt et fagfelt eller en disiplin innenfor samfunnsvitenskap og humaniora som er upåvirket av hans analytiske praksis, og han skrev tross alt tre bind seksualitetshistorie. At han, som Pedersen sier, skal være toneangivende for queer teori, er en diskutabel påstand. Han hadde dessverre vært død nesten et tiår før den skeive teorien begynte å ta form som noe vi kunne snakke om, og de toneangivende var helt andre og høyst levende akademikere, først og fremst i USA. Her kan jeg nevne dem som Pedersen selv trekker fram: Judith Butler, Eve Kosofsky Sedgwick og David Halperin (s. 30). Når det gjelder utviklingen av teori

om seksuelle identiteter er det amerikanske innslaget prominent. Og om Foucault måtte være diskret i 1950-tallets Frankrike, så er det ikke akkurat diskresjon som preger disse akademikerne. Pedersen har sterke meninger om Foucault og er samtidig uryddig i omtalen av ham og skeiv teoris teoretiske og vitenskapshistoriske betydning. Konsekvensen er en tekst med en uavklart beundring og motstand, og altså ambivalens og indre motsigelser.

Denne ambivalensen kommer til uttrykk i analysen av 'Roger'. Han er 'en frustrert og usikker ung mann', som har lidd under at 'tankegods av den typen skeiv teori rommer, hadde flytt rundt i miljøene han vanket i, og at dette hadde spilt en negativ rolle i hans strev med å finne ut av livet sitt' (s. 252). Dette har ikke Pedersen utviklet analytiske redskaper til å si noe om. Vi kan like gjerne si at 'Roger' har problemer fordi han lever i et samfunn som avkrever ham en klar seksuell identitet når han ikke har det – det var virkelig bra at 'tankegods av den typen skeiv teori rommer' (?) fløt rundt der han vanket, ellers ville han virkelig vært fortapt! Her vil jeg også spørre: Hva er prosessen når en teori som først og fremst har feste i noen 'små akademiske miljøer' får sentral betydning for enkeltindivers skjebne, særlig for en som 'Roger', som 'nok knapt kjente termen skeiv eller queer' (s. 252)?

Det er selvfølgelig legitimt å være kritisk til queer teori og dekonstrueringen og historiseringen av forståelser av identitet. Det er allerede publisert flere godt funderte kritikker som Pedersen kan støtte seg på, men han må selv bygge et resonnement som holder i sin egen tekst. Han gjør ikke det her. Jeg har argumentert for at det skyldes rot på kammerset. Det er ok. For mye orden blir kjedelig i lengden.